

4. DE HEMMELIGE TJENESTER

4.1. Oversikt over tjenestene

Granskingen omfatter alle de hemmelige tjenester i Norge, således Politiets overvåkingstjeneste, Forsvarets etterretningstjeneste og Forsvarets sikkerhetstjeneste. Alle tjenestene er etablert for å ivareta hensynet til rikets sikkerhet, men de har forskjellige arbeidsområder.

Karakteristisk for etterretningstjenesten er at den er rettet mot den ytre trussel. Virksomheten består i å fremskaffe, vurdere og presentere aktuelle opplysninger om fremmede makter som kan utgjøre en militær trussel mot Norge. Opplysningene skal gi grunnlag for beslutninger som kan sikre at landets forsvar og beredskapsnivå til enhver tid er tilpasset det aktuelle trusselbilde. Tjenesten er ikke rettet mot den sikkerhetstrussel norske borgere måtte representere. Etterretningstjenesten har stor teknisk/elektronisk kompetanse, og samarbeider i stor utstrekning med tjenester i andre land. Forsvarssjefen er under forsvarsministeren ansvarlig for etterretningstjenesten. Etterretningstjenesten er nærmere omhandlet i 4.3 nedenfor og i kapittel 13.

Sikkerhetstjenestens oppgave er defensiv. Formålet er å sikre opplysninger, materiell og personell mot fremmed etterretningsvirksomhet, sabotasje, undergravingsvirksomhet og terrorisme. Forsvarssjefen er ansvarlig for sikkerhetstjenesten i Forsvaret. Forsvarssjefen skal dessuten på forsvarsministerens vegne koordinere de forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollere sikkerhetstilstanden i statsforvaltningen. Sikkerhetstjenesten er omhandlet i 4.4 nedenfor og i kapittel 10.

Også overvåkingstjenesten skal verne mot fremmed etterretningsvirksomhet, infiltrasjon, sabotasje mv, men overvåkingstjenestens oppgave er offensiv. Overvåkingstjenesten forebygger ved å skaffe seg kunnskap om trusselen, ved å motvirke denne, og ved strafforfølgning når det begås straffbare handlinger. I overvåkingsinstruksene er tjenestens hovedoppgave beskrevet som å forebygge og motvirke straffbare handlinger og annen virksomhet som kan medføre fare for rikets sikkerhet. En annen viktig oppgave er å foreta sikkerhetsundersøkelser av personell for Forsvaret og den sivile forvaltning. Overvåkingstjenesten er en del av det alminnelige politi og ledes av overvåkingssjefen. Overvåkingstjenesten behandles i 4.2 nedenfor og i kap 8.

Alle de tre hemmelige tjenester har kontakt med tilsvarende tjenester i andre land, blant annet som ledd i det traktatfestete NATO-samarbeidet.

4.2. Politiets overvåkingstjeneste

4.2.1. *Oversikt over overvåkingstjenestens oppgaver*

Overvåkingstjenestens oppgaver fremgår av overvåkingsinstruksene. Overvåkingsinstruksene er fra 1937, 1952, 1955, 1959, 1977 og 1994, jf 8.1.2. Hver av

instruksene erstatter den foregående instruks. Kommisjonen har avgrenset sitt mandat i tid til perioden fra krigens slutt til 1994. Instruksene fra 1994 vil derfor ikke bli nærmere omtalt.

Tjenestens oppgaver har vært nokså ensartet gjennom hele granskingsperioden. Hovedoppgaven har vært å forebygge og motvirke straffbare handlinger og annen virksomhet som kan medføre fare for rikets sikkerhet, jf nærmere under 8.1.3. Instruksene fra 1952, 1955 og 1959 nevnte særskilt femtekolonnevirksomhet, som var definert som "etterretningsvirksomhet, propaganda, infiltrasjon, sabotasje og attentater m.v. for å svekke landets forsvar og alminnelige motstandsevne". I instruksene fra 1977 brukes ikke begrepet femtekolonnevirksomhet. Her tales i stedet om "virksomhet som går ut på etterretningsvirksomhet, infiltrasjon, sabotasje og attentater m.v. som kan medføre fare for rikets sikkerhet". "Propaganda" gikk således ut i 1977.

En annen hovedoppgave for overvåkingstjenesten har i hele granskingsperioden vært å foreta sikkerhetsundersøkelser av personell for Forsvaret og den sivile forvaltning. Overvåkingstjenesten skal ikke gi råd til klareringsmyndigheten om hvorvidt en person bør sikkerhetsklareres eller ikke, men meddele de faktiske opplysninger som er kommet frem ved sikkerhetsundersøkelsen og som er relevante ved avgjørelsen av klarings spørsmålet, jf nærmere nedenfor i kapittel 10.2 og 10.3. Det er opp til klareringsmyndigheten hvilken vekt opplysningene skal tillegges. Overvåkingstjenesten har hatt denne oppgaven siden 1947. Likevel nevnes den først i overvåkingsinstruksene i 1977.

En tredje hovedoppgave er å forebygge og motvirke terrorisme. Etter overvåkingsinstruksene fra 1977 skal Overvåkingsentralen virke som sentral rådgiver og varslingsinstans og yte etterforskningsbistand i forbindelse med sabotasje- og terrorhandlinger.

En fjerde hovedoppgave som tjenesten er pålagt i overvåkingsinstruksene, er å holde Justisdepartementet orientert om "alle forhold av betydning for rikets indre sikkerhet". I instruksene fra 1952 og 1955 gjelder underretningsplikten etter ordlyden overfor "Justisdepartementets sjef", dvs justisministeren. Instruksene fra 1959 og 1977 bruker betegnelsen "Justisdepartementet".

I overvåkingsinstruksene av 1977 regnes også opp en del andre oppgaver, blant annet å gi bistand og råd ved gjennomføring av sikkerhetstiltak i statsadministrasjonen, på samferdselssektoren og i privat virksomhet som har betydning for rikets sikkerhet og beredskap, å virke som sentral rådgiver og varslingsinstans samt bistå ved etterforskning ved sabotasje- og terrorhandlinger, og å opprette og holde kontakt med tilsvarende tjenester i andre land. Om samarbeid med Forsvaret vises til 4.5 nedenfor.

4.2.2. *Oversikt over overvåkingstjenestens organisasjon*

Overvåkingstjenesten er i Norge en del av det alminnelige politiet.

Lokalt ledes overvåkingstjenesten av politimestrene. Regionalt var overvåkingstjenesten frem til 1977 organisert i distriktssentraler. Antall distriktssentraler varierte. Etter instruksene fra 1952 og 1955 var det ni, fra 1959 ble det 11. Distriktssentralene ble ledet av politimesteren på det sted sentralen lå.

I 1977 ble distriktssentralene erstattet av landsdelssentraler og avdelinger. Som regionale ledd ble det da opprettet fem landsdelssentraler - for Østlandet, for Sørlandet, for Vestlandet, for Trøndelag og for Nord-Norge. Hver landsdelssentral ble ledet av politimesteren på det sted landsdelssentralen holdt til. For Østlandet var Overvåkingssentralen landsdelssentral. Under hver landsdelssentral ble det etablert avdelinger, som hver besto av flere politidistrikter. Tjenesten hadde da fire nivåer: Overvåkingssentralen, landsdelssentralene, avdelingene og politikamrene.

I 1995 ble tjenesten omorganisert. Dette faller utenfor granskingsperioden slik kommisjonen har avgrenset den og omtales derfor ikke.

De første årene etter krigen var politimesteren i Oslo sjef for overvåkingstjenesten i hele landet. Opprinnelig var også den enhet som senere ble skilt ut som Overvåkingssentralen, en avdeling ved Oslo politikammer. Av praktiske grunner - for ikke unødig å komplisere fremstillingen - vil kommisjonen i sin rapport bruke betegnelsen Overvåkingssentralen på det sentrale ledd i tjenesten også i den perioden dette formelt var en del av Oslo politikammer.

Ved overvåkingsinstruksen fra 1952 ble Overvåkingssentralen etablert som sentral enhet, men fortsatt var politimesteren i Oslo sjef for overvåkingstjenesten på landsbasis. Instruksen fastsatte at "overvåkingstjenesten ledes av politimesteren i Oslo gjennom Overvåkingssentralen". Politimesteren i Oslo hadde i denne egenskap instruksjonsmyndighet overfor de øvrige politimestre.

Overvåkingsinstruksen av 1955 innførte en nokså uklar ordning. Instruksen fastsatte at overvåkingstjenesten ledes fra Overvåkingssentralen, og at lederen for Overvåkingssentralen hadde instruksjonsmyndighet overfor politimestrene. Samtidig skulle sjefen for Overvåkingssentralen lede arbeidet i distriktssentral 1 (Oslo), men i denne egenskap var han underlagt politimesteren i Oslo. Overvåkingssjefen var således samtidig både sjef for overvåkingstjenesten i hele landet - med instruksjonsmyndighet overfor politimestrene - og underlagt politimesteren i Oslo for så vidt gjaldt arbeidet i distriktssentral 1.

Dette ble endret ved overvåkingsinstruksen av 1959, som for øvrig er den første instruksen hvor overvåkingssjef brukes som tittel. Fra da av har overvåkingssjefen vært leder av overvåkingstjenesten i hele landet.

I overvåkingsinstruksen av 1977 bestemmes at Overvåkingssentralen også er landsdelssentral for Østlandet, overvåkingsavdeling for Oslo og Akershus og lokalt overvåkingsorgan for Oslo politidistrikt. Samtidig fritas politimesteren i Oslo for overvåkingsgjøremålene i sitt distrikt.

4.3. Forsvarets etterretningstjeneste

4.3.1. Oversikt over etterretningstjenestens oppgaver

Forsvarssjefen er ansvarlig for Forsvarets etterretningstjeneste. At tjenesten tilhører Forsvaret, betyr at dens virksomhet skal ligge innenfor rammen av Forsvarssjefens oppdrag, det vil si at det er fremmede militære styrker og installasjoner og bruken av disse som interesserer. Tjenesten er ikke rettet mot den sikkerhetstrussel norske borgere måtte representere.

Forsvarssjefen ivaretar sin styringsfunksjon gjennom "Forsvarssjefens oppdrag og operative direktiv til Etterretningsstaben", senest oppdatert 1. november 1993. Her står det blant annet at Etterretningsstabens virksomhet skal bidra til grunnlaget for utforming av norsk sikkerhets- og forsvarspolitikken både på kort og lang sikt. Rettidige etterretninger er en viktig forutsetning for korrekt episode- og krisehåndtering og bidrar til strategisk varsel om et mulig angrep på landet. E-staben skal bidra til grunnlaget for langtidsplanlegging av operativ virksomhet og strukturutvikling i Forsvaret. Staben skal også yte bidrag til NATOs fellesforsvar og ved norsk deltakelse i internasjonale operasjoner. Etterretningsstaben skal samarbeide nært med allierte land.

Tjenestens hovedoppgaver har i det vesentlige vært de samme gjennom hele granskingsperioden. Den internasjonale situasjon har imidlertid medført justeringer av organisasjonen og omfanget av oppgavene. Etableringen av etterretningstjenesten i Norge etter krigen var naturlig nok preget av avvikling av krigsapparatet. En annen prioritert oppgave var etterforskning og repatriering av tyskere i Norge. Utviklingen i Øst-Europa, starten på den kalde krigen og Norges medlemskap i NATO, skapte mot slutten av 1940-tallet grunnlag for en ny innretning og utbygging av tjenesten.

Forsvarskommisjonen av 1946, som avga sin innstilling i 1949, understreket blant annet at aktiv etterretningstjeneste, også i fredstid, må inngå som et viktig ledd i norsk sikkerhetspolitikk. Innen NATO var det behov for at Norge skaffet etterretninger fra de strategisk viktige nordområdene. Behovet for norsk etterretningsvirksomhet ble forsterket av den norske alliansepolitikken, som ikke tillot plassering av allierte etterretningsorganer på norsk jord, og norske myndigheters ønske om å unngå allierte klandestine etterretningsoperasjoner på norsk område.

Fra begynnelsen av 1950-tallet og 30 år fremover utviklet Norge seg, med sterk alliert støtte på ressursiden, til å bli et viktig ledd i det vestlige studium av Sovjetunionens militære utvikling, særlig på det våpentekniske området. Dette tjente også norske nasjonale interesser ved at landet fikk mulighet til å følge sovjetisk militær utvikling nøye, og i tide forstå betydningen av den strategiske utvikling i vårt interesseområde. Uten den støtte Norge fikk fra sine allierte på områdene ressurser og teknologi, ville man ikke i samme grad ha vært i stand til å gi myndighetene et adekvat informasjonsgrunnlag for forsvars- og sikkerhetspolitikken. Samarbeidet er gjennom årene blitt formalisert gjennom faste avtaler og regelmessig konsultasjon. Fra norsk side har det i hele perioden vært lagt stor vekt på at den norske etterretningsvirksomheten skulle være under full nasjonal kontroll og operativt skje på norske premisser.

Endringene i den internasjonale situasjon, herunder sammenbruddet av Sovjetunionen og Warszawapakten, utvikling av ny NATO-strategi og tilnærmet bortfall av ressurser fra bilaterale forbindelser de siste årene, har medført at etterretningstjenesten nå er inne i en periode med justering av oppgaver og organisasjon.

Forsvarets etterretningstjenestes oppgaver er mer inngående behandlet under kapittel 13.2.

4.3.2. *Oversikt over etterretningstjenestens organisasjon*

Etterretningstjenestens organisasjon de første årene etter krigen var nærmest en amputert utgave av Forsvarets Overkommando II fra London under krigen. Ved opprettelse av Forsvarsstaben i 1946 ble etterretningsdelen kalt Forsvarsstaben II, Fst II. Fra krigen og frem til 1965 var sikkerhetstjenesten en del av Forsvarets etterretningstjeneste. Forsvarskommisjonen av 1946 ble fulgt opp av "Utvalg til koordinering av E- og S-tjenesten i Forsvaret" som i 1954 førte til den første reelle omorganisering av staben etter krigen. Avdeling II ved Forsvarsstaben ble nå en selvstendig stab, Forsvarsstaben/Etterretningsstaben eller FST/E. Personellrammen ble satt til ca 300 og staben ble organisert i avdelinger for forvaltning, sikkerhet, etterretning, chiffer, radioetterretning og spesielle oppdrag. Denne organisasjon ble i det vesentlige beholdt i ca ti år. Den omfattende utviklingen av elektronisk etterretning som fant sted fra midten av 1950-tallet, førte til at personellrammene etter hvert måtte utvides.

En ny omfattende omorganisering ble gjennomført i siste del av 1960-tallet. Sikkerhetsavdelingen ble i 1965 utskilt og ble organisert som egen stab direkte under Forvarssjefen. Forsvarsstaben ble igjen Forsvarets overkommando, hvilket medførte at E-staben fikk betegnelsen Forsvarets overkommando/Etterretningsstaben eller FO/E.

Etterretningsstaben fikk da stort sett den organisasjon den har hatt senere. Under et ledelselement ble staben organisert i fire seksjoner. En seksjon for bearbeiding, vurdering og analyse var inndelt i avdelinger for hær, luft, sjø, plan, politikk og økonomi. En seksjon foresto elektronisk innsamling, analyse og rapportering. Administrasjon og forvaltning gikk inn i en tredje seksjon. Sluttelig ble det opprettet en seksjon for spesiell innsamling og invasjonsberedskap.

Ved opprettelsen av Forsvarskommandoene for Sør- og Nord-Norge ble disse felleskommandoene organisert med sterke etterretningselementer.

Forsvarets etterretningstjenestes organisasjon og utvikling er nærmere behandlet i kapitel 13.3. Kommisjonen bruker betegnelsen Etterretningsstaben eller E-staben som betegnelse, uavhengig av de skiftende betegnelser som har vært brukt gjennom granskingsperioden.

4.4. Forsvarets sikkerhetstjeneste

Sikkerhetstjenestens oppgaver er å sikre personell, materiell og informasjon i Forsvaret og i statsforvaltningen for øvrig mot fremmed etterretning, terrorisme, sabotasje og undergravingsvirksomhet. Sikringstiltakene er rettet mot enhver fordi opplysninger som er tilgjengelige for alle dermed også ligger åpne for fremmed etterretning.

Frem til 1965 var sikkerhetstjenesten en del av Etterretningsstaben. Det vises til 10.2. I den første tiden var avgrensingen av oppgavene i forhold til Politiets overvåkings-tjeneste ikke klart definert. Således foregikk det frem til samarbeidsinstruksen av 1955 en omfattende kommunistregistrering i sikkerhetstjenestens regi. I 1965 ble sikkerhetstjenesten skilt ut som egen stab direkte under Forsvarssjefen.

Sikkerhetstjenesten har en defensiv funksjon og går ut på rent forebyggende sikkerhetstiltak. Disse går i det vesentlige ut på

- dokumentsikkerhet
- fysisk sikring
- personellsikkerhetstjeneste
- krypto- og datasikkerhet

Tjenestens ene hovedarbeidsområde består i fysisk og elektronisk sikring og sambandssikring. Det andre er personellsikkerhetstjenesten, som blant annet innebærer et stort antall klareringer og autorisasjoner på ulike nivåer i Forsvaret og statsadministrasjonen for øvrig. For kommisjonens undersøkelser er det særlig personellsikkerhetstjenesten som har vært av interesse.

Sikkerhetsstaben, som i dag er en avdeling i Forsvarets overkommando direkte underlagt Forsvarssjefen, har syv kontorer: et inspeksjonskontor, et transmisjonssikkerhetskontor, et sikkerhetsplankontor, et personellsikkerhetskontor, et kryptosikkerhetskontor og et system- og datasikkerhetskontor.

4.5. Samarbeid mellom tjenestene

4.5.1. Sentrale samarbeidsorganer

I den perioden granskingen omfatter, har flere utvalg vært i funksjon med oppgave å ivareta behovet for samarbeid mellom tjenestene sentralt.

I desember 1947 ble Koordinasjonsutvalget for etterretnings- og sikkerhetstjenesten oppnevnt etter initiativ fra Forsvarsrådet. Medlemmer var sjefen for overvåkingstjenesten - Politiets fremmedavdeling som det den gang het, sjefen for etterretningstjenesten og en representant for Utenriksdepartementet. Mandatet var å foreta en samlet vurdering av det etterretningsstoff som kom inn, og å holde Forsvarsrådet og de aktuelle regjeringsmedlemmer orientert, jf 9.6.2.2.

Da Regjeringens sikkerhetsutvalg ble etablert høsten 1949, ble Koordinasjonsutvalget avløst av et nytt utvalg, nemlig Koordineringsutvalget under Regjeringens sikkerhetsutvalg. Formålet med dette utvalget var å sørge for kontakt og å koordinere arbeidet mellom politiet og Forsvarets etterretningstjeneste, som frem til 1965 også hadde ansvaret for sikkerhetstjenesten i Forsvaret. Medlemmer av utvalget var sjefen for etterretningstjenesten og sjefen for overvåkingspolitiet, samt representanter for Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Statsministerens kontor. Formelt mandat for utvalget ble gitt ved instruks fra Regjeringens sikkerhetsutvalg av 4. mars 1954. Utvalget er nærmere omtalt i 9.6.2.2, 10.2.6 og 11.2.1.

I 1953 fikk Koordineringsutvalget også oppgaver som kontrollutvalg for sikkerhetstjenesten. I denne sammenheng opptrådte utvalget under navnet Det interdepartementale kontrollutvalg.

Koordineringsutvalget ble lagt ned i sin daværende form i 1965. I stedet ble Det rådgivende sikkerhetsutvalg oppnevnt ved kgl res av 24. september 1965. Samtidig ble det fastsatt instruks for utvalget. Medlemmer av dette var overvåkingssjefen, sjefen for Sikkerhetsstaben - som ble opprettet dette året - og i starten en formann oppnevnt av Justisdepartementet. Medlemmene av utvalget skulle etter instruksjonen holde hverandre orientert om saker som var viktige eller hadde prinsipiell betydning, særlig saker om sikkerhetsklarering eller alvorlige brudd på sikkerhetsbestemmelser, jf nærmere under 10.3.3.5. Da formannen fratradte etter å ha blitt utnevnt til fylkesmann i 1967, ble det ikke oppnevnt noen ny formann. Utvalgets status har vært uklar. I 1967 ble utvalget utvidet med sjefen for Etterretningsstaben og i 1971 med sjefen for Direktoratet for sivilt beredskap.

Ved kgl res av 26. november 1977 ble Koordineringsutvalget for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenesten opprettet. Det ble samtidig gitt instruks for utvalgets virksomhet. Utvalget besto av sjefen for E-staben, sjefen for S-staben og overvåkingssjefen, samt ekspedisjonssjefen i Utenriksdepartementets politiske avdeling. Oppgaven var å følge med i og koordinere arbeidsoppgavene mellom de organer som arbeider med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetsspørsmål.

Ved kgl res av 19. august 1994 ble utvalget omdannet og fikk ny instruks. Utvalget heter nå Koordinerings- og rådgivningsutvalget for etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenesten. Utvalget har seks medlemmer: Ekspedisjonssjefen i politisk avdeling i Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjefen i sikkerhetspolitisk avdeling i Forsvarsdepartementet, ekspedisjonssjefen i politiavdelingen i Justisdepartementet, sjefen for Etterretningsstaben i Forsvarets Overkommando, sjefen for Politiets overvåkingstjeneste og sjefen for Sikkerhetsstaben i Forsvarets Overkommando. Sekretariatet for utvalget er lagt til Overvåkingssentralen. Utvalgets oppgave er å koordinere arbeidsoppgavene mellom de tre tjenestene og å være et rådgivningsorgan i spørsmål av relevans for de tre tjenestene.

4.5.2. Instruks om samarbeid

I 1949 la Follestad-utvalget frem et omfattende materiale som grunnlag for nærmere bestemmelser om samarbeid mellom politiet og militære sjefer for å motvirke femtekolonnevirksomhet. På grunnlag av Follestad-utvalgets innstilling ble det nedsatt et nytt utvalg (Femtekolonnistutvalget) med mandat å utarbeide forslag til bestemmelser. Det vises til 10.2.3 nedenfor.

Instruks for Politiets overvåkingstjeneste av 7. juni 1952, fastsatt av Justisdepartementet, bestemte i § 12 at distriktssentralene skulle ha regelmessig kontakt med den militære distriktssentral. Distriktssentralene skulle videre påse "at samarbeidet med de militære myndigheter fra overvåkingstjenestens side foregår overensstemmende med særinstruks og gjeldende retningslinjer". Slik instruks som bestemmelsen forutsetter ble ikke gitt før samarbeidsinstruks av 1955.

Den første samarbeidsinstruks ble fastsatt av Regjeringens sikkerhetsutvalg med virkning fra 1. oktober 1955. Den har tittelen "Instruks for samarbeid mellom de militære myndigheter og politiet til trygging av Rikets sikkerhet og selvstendighet". Instruks er nærmere omhandlet i 10.2.4 nedenfor. Instruks fastsatte at ansvaret for rikets indre sikkerhet lå hos politiet, som skulle utføre all overvåkingstjeneste utenfor militært område. Kontroll med militært område og militært personell var en oppgave for Forsvaret. Forsvaret var også pålagt å sikre mot anslag som kunne antas å ha til hensikt å skade den militære beredskap eller være rettet mot militært område eller anlegg. Tjenestene skulle gjensidig informere hverandre. Således pliktet Forsvaret å gi politiet de opplysninger som kunne være av betydning for overvåkingstjenesten. Politiet skulle på sin side informere Forsvaret om forhold som kunne ha betydning for den militære sikkerhets- og etterretningstjeneste. Tjenestene var særlig pålagt å samarbeide om sikkerhetsundersøkelser av personell.

Samarbeidsinstruks bestemte at samarbeidet både skulle skje sentralt og på distriktssentral. Sentralt skulle samarbeidet finne sted mellom Fst/E og Overvåkingssentralen, og distriktssentral mellom Den regionale Sjefsnemnd i distriktet og overvåkingstjenestens distriktssentral. Som samarbeidsorgan i distriktene ble det opprettet en sikkerhetsnemnd med representanter fra forsvarsgrenene og politiet.

I overvåkinginstruks av 1977 - fastsatt ved kgl res av 25. november 1977 - bestemmes i § 3 c) at Overvåkingssentralen skal "samarbeide med den militære sikkerhets- og etterretningstjeneste og gi militære myndigheter opplysninger om forhold av betydning for den militære sikkerhet og beredskap".

Ved kgl res av 14. mars 1980 ble det fastsatt ny samarbeidsinstruks. Denne erstattet samarbeidsinstruks av 1955. Instruks gjengir ansvarsområdene til hver av de tre hemmelige tjenester. Det fremheves at et nært og tillitsfullt samarbeid på alle plan er av avgjørende betydning for en effektiv etterretnings-, sikkerhets- og overvåkingstjeneste. Sentralt skjer samarbeidet - i tillegg til direkte kontakt mellom E-staben, S-staben og Overvåkingssentralen på saksfelter av felles interesse - gjennom Koordineringsutvalget, som ble opprettet i 1977, jf 4.5.1 ovenfor. I henhold til instruks finner det regionale

samarbeid sted mellom Forsvarskommando Sør-Norge (FKS) og Overvåkingssentralen, og mellom Forsvarskommando Nord-Norge og Landsdelssentral Nord-Norge. For Sør-Norge ble det dessuten bestemt at landsdelssentralene i overvåkingstjenesten skal samarbeide med Forsvarets regionale sjefsnemnder. Formålet med slikt regionalt samarbeid er blant annet å sikre koordineringen av sikkerhetssaker innen regionen. Samarbeidsinstruksen av 1980 er for tiden under revisjon.